Ulkoasiainministeriö TAVOITEMUISTIO UM2016-01079

ASA-10 Korhonen Heini(UM) 28.09.2016
JULKINEN

Asia
EU-ASEAN ministerikokous 2016

Kokous/tapaaminen
EU-ASEAN ministerikokous 14.10.2016 - 14.10.2016

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Suomen valmistautuminen EU-ASEAN ministerikokoukseen, Thaimaan Bangkokissa 14.10.2016.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomi yhtyy EU:n tavoitteisiin ulkoministerikokoukselle ja pitää tärkeänä tuloksellista huippukokousta. Suomi tukee EU-ASEAN -yhteistyön tiivistämistä ja katsoo, että kokouksen tulisi viedä suhteita eteenpäin dialogista kohti suurempaa konkretiaa ja strategisempaa suhdetta.

Suomi tukee EU:n tavoitetta saada kokouksen julkilausumaan mukaan maininta EU:n toivotusta jäsenyydestä Itä-Aasian huippukokouksessa. Suomi, kuten EU, näkee, että kokouksessa hyväksyttävän Bangkokin julkilausuman tulisi olla yhteistyön päälinjat ja tavoitteet sisältävä, tiivis poliittinen asiakirja.

Suomi on varannut kokouksessa yhden puheenvuoron, joka käsittelee Euroopan ja sen lähialueiden turvallisuuspoliittisia kysymyksiä. Foorumi tarjoaa mahdollisuuden tehdä Suomen kannat tunnetuiksi, käydä vuoropuhelua sekä vaikuttaa Aasian maiden kannanmuodostukseen. Kokouksen aikana tuodaan esiin myös Suomen ehdokkuudet kansainvälisissä vaaleissa.

Ulkoministerikokouksen yhteydessä järjestetään useita kahdenvälisiä tapaamisia ASEAN -maiden ulkoministereiden kanssa ja keskustella näiden kanssa ajankohtaisista kansainvälisistä kysymyksistä.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Loppuasiakirja on julkilausuman muodossa ja siihen liittyy tiekartta toimista, joiden tavoitteena on nostaa EU:n ja ASEAN:in suhde strategiselle tasolle. Asiakirjojen luonnokset on koordinoinut ASEAN:in puolesta kokousta isännöivä Thaimaa. EU on tuonut asiakirjoihin jäsenmaita konsultoiden haluamiaan teemoja kuten energia, non-proliferaatio, merialuaiden turvallisuuskysymykset sekä naisten asema. Lähtökohtana EU:n tavoitteille toimivat 2015 neuvoston päätelmät aiheesta.

EU:n tärkein tavoite on saada julkilausumaan maininta EU:n jäsenyydestä Itä-Aasian huippukokouksessa. ASEAN puolestaan haluaisi juhlistaa suhteen 40-vuotista taivalta vuonna 2017 ja ryhtyä nimittämään suhdetta strategiseksi kumppanuudeksi. Lisäksi molemmin puolin halutaan edistää kahdenvälisiä vapaakauppasopimuksia täydentävän EU-ASEAN vapaakauppasopimuksen neuvotteluiden aloittamista. EU näkee, että ensin on siirryttävä dialogista kohti konkreettisempaa ja strategisempaa yhteistyötä ja julkilausuman sekä tiekartan tulee heijastaa tätä riittävissä määrin.

Neuvottelut loppuasiakirjojen tekstistä saatetaan valmiiksi 12.10. kokoontuvassa virkamieskokouksessa.

4. TAUSTA

Vuonna 1967 perustetulla ASEAN:lla (*Association of Southeast Asian Nations*) on kymmenen jäsenmaata: Malesia, Thaimaa, Indonesia, Singapore, Filippiinit, Brunei, Kambodzha, Laos, Myanmar ja Vietnam. ASEAN:in integraatiokehitys on nopeutunut vuonna 2008 voimaan astuneen ASEAN:in peruskirjan (*ASEAN Charter*) mukaisesti, jonka tavoitteena on tehostaa järjestön toimintaa, luoda sääntöpohjaa sekä vahvistaa sopimusten toimeenpanoa ja noudattamista. Yhteistyö kattaa kolme pilaria: politiikka ja turvallisuus, sosiaali- ja kulttuuriyhteistyö, talousyhteisö. Integraatiokehitys otti merkittävän askeleen vuoden 2015 lopussa kun ASEAN:in yhteisö muodollisesti perustettiin ja ASEAN:in talousyhteisö (*ASEAN Economic Community*, AEC) astui voimaan. AEC on noin 2,3 biljoonana euron markkina-alue, jolla asuu 622 miljoonaa ihmistä.

Järjestön integroivista prosesseista huomattava on myös *Master Plan on ASEAN Connectivity*, MPAC. Päivitetty MPAC 2025 hyväksyttiin syyskuussa 2016 ja se keskittyy viidelle sektorille; kestävä infrastruktuuri, digitaaliset innovaatiot, saumaton logistiikka, säätelyosaaminen ja kansalaisten liikkuvuus.

ASEAN oli alun perin poliittisen yhteistyön hanke. Talousintegraatio tuli mukaan poliittisen yhteistyön rinnalle myöhemmin. Integraatio Kaakkois-Aasiassa on kuitenkin edennyt varsin hitaasti ja varovaisesti. Taustalla on mm. päätösten tekeminen konsensusperiaatteella, päätösten heikohko toimeenpano kansallisella tasolla ja jäsenvaltioiden haluttomuus luovuttaa itsemääräämisoikeuttaan ylikansalliselle toimijalle. Oman haasteensa asettavat jäsenmaiden erilaiset kehitystasot sekä historialliset ja ideologiset erot. Myöskään eri jäsenmaiden sitoutuminen integraation tavoitteisiin ei ole täysin selvää; mailla on omat prioriteettinsa.

Kiinan taloudellinen ja poliittinen voimistuminen on vahvistanut ASEAN:iin kohdistuvia turvallisuuspoliittisia odotuksia. ASEAN toimii useimpien Itä-Aasiaa ja tyynen meren aluetta kattavien foorumien perustajana ja koollekutsujana. Näistä merkittävimmät ovat Itä-Aasian huippukokous (*East Asia Summit*, EAS) sekä *ASEAN Regional Forum* (ARF).
ASEAN:in keskeinen poliittinen haaste on Etelä-Kiinan meren aluekiistojen tilanne. Jäsenmaat ovat kuitenkin osin erimielisiä siitä, mikä ASEAN:in roolin tulisi olla.

EU ja ASEAN

EU on ASEAN:in vanhin dialogikumppani, vuodesta 1977. EU on ASEAN:ille integraation esikuva siitäkin huolimatta, että ASEAN ei pyri EU:n kaltaiseksi unioniksi.

EU:n ja ASEAN:in käytännön yhteistyö perustuu yhteiseen ulkoministerien vuonna 2012 hyväksymään toimintaohjelmaan vuosille 2013 – 2017. Ohjelma kattaa yhteistyön turvallisuuspoliittisella, kauppa ja talous- sekä sosiokulttuurisella sektorilla. Ohjelman tavoitteena on vahvistaa sekä EU:n ja ASEAN:in kumppanuutta että ASEAN:in tavoitteita integraationsa edistämisestä ja syventämisestä. EU avasi edustuston ASEAN:in elokuussa 2015.

EU ja ASEAN pitävät kahden vuoden välein ulkoministerikokouksia sekä vuosittaisen ministerikokouksen jälkeisen kokouksen (*Post Ministerial Conference*, PMC). Turvallisuuspoliittisella sektorilla EU allekirjoitti ASEAN:in ystävyys- ja yhteistyösopimuksen (*Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia*, TAC) vuonna 2012, vahvistaakseen EU:n sitoutumista alueen rauhan, turvallisuuden ja tasapainon edistämiseksi. EU on toivonut pääsevänsä Itä-Aasian huippukokouksen jäseneksi mutta ASEAN:in jäsenmaat ovat jääneet pohtimaan, mitä lisäarvoa EU:n jäsenyys toisi tulleessaan.

EU:n ja useiden ASEAN-maiden väliset PCA-neuvottelut ovat käynnissä ja edistyvät. EU haluaa edistää meriturvallisuutta, humanitaarista apua, rauhanturvaoperaatioita ja terrorismin vastaista toimintaa. EU jatkaa yhteistyötä tukien ASEAN:in Regional Forumia (ARF) ja ASEAN:in rauhanvälityskapasiteettia, konfliktien estämistä, jälleenrakennusta ja rauhanrakennusta.

EU on ASEAN:in toiseksi suurin kauppakumppani ja suurin investoija. EU on myös ASEAN:in merkittävin avunantaja. EU rahoittaa sekä ASEAN:in rakenteiden kehittämistä, että sen kolmen pilarin toimintaa.

EU:n ja ASEAN:in suhteet eivät ole täysin ongelmattomat. EU:ta arvostetaan talouskumppanina, tukijana ja integraation mallina, mutta ASEAN-maat ei ole täysin vakuuttuneita EU:n sitoutumisesta ja kiinnostuksesta poliittiseen yhteistyöhön ASEAN:in kanssa. Epäluuloa on vahvistanut mm. se, että EU-jäsenmaiden ministerit lähettävät usein sijaisiaan ASEAN:in kokouksiin, mille Aasian maat ovat hyvin sensitiivisiä. KEVPJ Mogherini vieraili Jakartassa sijaitsevassa ASEAN–sihteeristössä huhtikuussa 2016.

Ulkoministerikokouksen sisältö sekä Suomen osallistuminen

Suomea edustaa kokouksessa ulkoministeri Timo Soini. Ennakkotietojen mukaan reilu kolmasosa EU-maista osallistuu ministeritasolla. Kolmasosa ei ole vielä vahvistanut osallistumistietojaan. ASEAN:in jäsenmaista kuusi on vahvistanut ministeritason edustajan kokoukseen.

Kokousta edeltää seniorivirkamiesten kokous (*Senior Officials Meeting*), jossa kokouksen loppuasiakirjana toimiva deklaraatio ja siihen liitettävä tiekartta viimeistellään. Varsinainen ministerikokous on yksipäiväinen ja päättyy lehdistötilaisuuteen. Isäntämaa Thaimaan ulkoministeri järjestää lisäksi ministereille ja delegaatioille illallisen edeltävänä iltana. Ulkoministereiden keskustelu rakentuu kolmesta pääosiosta: 1) kehitys EU:ssa ja ASEAN:ssa, 2) ASEAN-EU -kumppanuus ja sen tulevaisuuden suunta, 3) alueelliset ja kansainväliset kysymykset.

Ensimmäisen osion keskeisempiä aiheita tulee todennäköisesti olemaan Iso-Britannian EU-eroprosessi (Brexit) ASEAN-maiden kiinnostuksesta johtuen.

Poliittisesti painavimmat kysymykset ovat viimeksi mainitun otsikon alla olevat turvallisuuspoliittiset asiat. Agendalla ovat mm. Itä-Aasian alueellinen turvallisuusarkkitehtuuri, Ukraina, Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka sekä meriturvallisuuteen liittyvät kysymykset, joihin kuuluu molemmille osapuolille tärkeä Etelä-Kiinan meren tilanne. Lisäksi samassa osiossa keskustellaan terrorismin torjunnasta, muuttovirroista, ihmissalakuljetuksesta, ilmastomuutoksesta ja luonnononnettomuuksista.

ASEAN-EU -kumppanuuteen ja sen tulevaisuuteen keskittyvän osion tärkein teema on EU-ASEAN -suhteen mahdollinen määritteleminen strategiseksi kumppanuudeksi. Molemmilla puolilla on kysymyksiä, joihin tulisi löytää ratkaisu ennen tätä ja nähtäväksi jää, onnistutaanko tässä. EU näkee että, jotta kumppanuutta voisi nimittää strategiseksi, ASEAN-maiden tulisi puoltaa EU:n kutsumista mukaan Itä-Aasian huippukokoukseen (EAS). ASEAN puolestaan haluaisi vuonna 2017 juhlia EU-ASEAN –suhteiden 40-vuotistaivalta julistamalla kumppanuuden strategiseksi ja tavoittelee myös vapaakauppasopimusneuvotteluiden edistämistä. EU:n minimitavoite on saada kokouksen deklaraatioon selkeä maininta Itä-Aasian huippukokouksesta ja saada EU:lle kutsu saapua seuraavan kerran (v. 2017) paikalle vähintään puheenjohtajan vieraana.

EU:n pyrkimyksenä on, ettei isäntämaa Thaimaa käytä kokouksen tuomaa arvovieraiden läsnäoloa hakeakseen hyväksyntää sotilasjuntan hallinnolle maassa. Thaimaan hallinto on vakuuttanut, että kokousta käsitellään puhtaasti multilateraalisena tapahtumana. EU:n kanta on, että Thaimaan pitää palata demokratiaan mahdollisimman pian, ja järjestää rehelliset ja uskottavat vaalit. Viimeaikoina on ollut havaittavissa joitakin lupaavia signaaleja ja EU arvioi että sotilasjuntta järjestäisi vaalit vuoden 2017 kuluessa.

Asiasanat
Hoitaa

Tiedoksi